

הדג תורה

יו"ל ע"י חברת הדג תורה - ישיבה באהליך דקהל חסידי מבונקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

גליון תש"ד פר' דברים-חזון תשפ"ה
מסכת מנחות ה. - ז.

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מטשערנאביל, שצריכים קודם השפעה בגשמיות, ועי"ז יוכלו לעבוד את השי"ת מתוך הרחבת הדעת. כ"ק זקני (מנחם מנחם ז"ל) אמר פעם בשם הרבי מלובלין זי"ע שארבע מאות גאלדענע רענדליך עדיין לא נחשב לוישמן ישרון ויבטע, ואמר כ"ק זקני ז"ל אין יער זאג נאך מער און נאך מער. הרה"ק מסקווירא זצוק"ל אמר שבספרי הרבי מלובלין רואים שמרבה לדבר מהשפעת גשמיות, ונראה שזה היה אחרי שהודה להרה"ק רבי מרדכי זי"ע שבני ישראל צריכים קודם השפעת גשמיות.

בימי הרבי מלובלין זי"ע רצו הצדיקים להביא את המשיח, והסכימו ביניהם לעשות פעולות לכך, והרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע שהיה ביניהם נסתלק בערב סוכות, והרבי מלובלין כנראה לא ידע מהסתלקות המגיד מקאזניץ, ועשה הרבי מלובלין את הפעולות שהסכימו ביניהם, וזה הוסיף ונחלש עד שבת"ב נסתלק. הרבי מלובלין ראה מסוף העולם ועד סופו. זכותו יגן עלינו ועכ"ל.

ס"ב שב"ק פר' דברים תשפ"ד

ויאמר ה' אלי לאמר, רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפונה (ב, ב-ג).

ובמדרש (רבה א, יט) הה"ד (תהלים לא, ט) מה רב טובך אשר צפנת ליראיו, ואמר כ"ק דודי (מנחם מנחם ז"ל) ז"ל להכתוב מחולק לשנים, מה רב טובך קאי על זמן הגלות, אשר צפנת ליראיו, קאי על לעתיד לבוא בעת הגאולה, והכוונה ע"פ מה שאנו אומרים שתרומתי עוד בגלותי לגאולי שעוד בגלות נזכה שיהיה נמשך מעין הגאולה העתידה, שבעת הגאולה הרי יהיה הכל בתכלית השלימות, שאנו מבקשים מה רב טובך שיהיה נמשך עלינו מאשר צפנת ליראיו, מעין מה שיהיה בעת הגאולה גם עתה בגלות.

ואפשר לומר עוד דראיתי בגליון (אמרי נועם) עה"כ (א, יב) איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם, שמשנה רבינו ע"ה אמר לבני ישראל איכה, ענין תיקון איכה, מה שנוגע לענין תיקון חורבן ביהמ"ק והגאולה, אשא לבדי, זאת עלי לתקן, אבל אתם מוטל עליכם טרחכם ומשאכם וריבכם, לתקן ריבכם והשנאת חינום שיש ביניכם, שתחיו באחדות ובשלום א' עם השני.

זה י"ל מה רב טובך אשר צפנת ליראיו, היינו אם בני ישראל יהיו יראים ושלמים ויחיו בשלימות האחדות א' עם השני, אזי יהיה נשפע רב טוב כל מיני השפעות טובות על בני ישראל [זה נרמז בפסוק פנו לכם צפונה מה שצפון לעתיד לבוא].

אנו נמצאים בימים כאלו שמקוים שיהיה נמשך עלינו מעין הגאולה העתידה, אבל התכלית הוא הגאולה העתידה בעצמה, שיהיה הכל בשלימות, השי"ת יעזור שנזכה לגאולה שלימה מתוך רחמים וחסדים נחת וכל טוב לעכש לעכש.

ס"ג שב"ק פר' דברים תשפ"ד

היום (ה' אב) היה היום"ד של האר"י הק' זי"ע, אי' מהרה"ק מאפטא זי"ע שאמר כתיב (שעריה ב, א), ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, והכוונה על זמן הגאולה, דהנה האר"י הק' בדורו היה ראוי להיות משיח וכן הבעש"ט זי"ע בדורו היה ראוי להיות משיח, וכן רשב"י בדורו, אלא כיון שסמכו עליהם בני דורם לאמור הוא יגאלנו לכן לא זכו שהם יהיו המשיח, שהגאולה תהיה רק בעת שיקויים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, שבני ישראל יבטחו רק בהשי"ת אז תהיה הגאולה. בשבוע הבעש"ט יחול היום"ד של הרבי מלובלין זי"ע וכ"ק דודי (מנחם מנחם ז"ל) ז"ל סיפר שפעם שלח הרבי מלובלין הקערה שלו עם המרק לא' שנכנס ועמד ליד התנור, כשגמר הלה לאכול, והביאו את הקערה חזרה, נענה הרבי מלובלין זי"ע לתלמידיו, היודעים אתם מי הוא היהודי הזה, זה הוא משיח, וכשהסתובבו לראות אותו כבר לא היה שם. הרבי מלובלין זי"ע והמגיד מקאזניץ זי"ע והרה"ק רבי מענדל מרימינוב זי"ע עשו פעולות להביא את המשיח, אבל מן השמים נסבב שנסתלקו ולא עלתה בידם.

יעזור השי"ת שזכותו של האר"י הק' שהיה ראוי להיות משיח בדורו, וזכות הרבי מלובלין זי"ע שעשה פעולות לביאת המשיח, יגן עלינו שנזכה לביאת משיח צדקנו ולהגאולה השלימה.

ס"א שב"ק פר' דברים תשפ"ד - אחר התפילה

בשבוע הבעש"ט (ט' אב) יחול היום"ד של הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, אי' בספר זכרון זאת, ח"ל: אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. יש לפרש בדרך מוסר תוכחה השייך לכל ישראל, לכל אחד מה שצריך לו להתנהג כי לא כל אדם יש לו ענין א' שצריך להתנהג, לא' ולהרבה כיוצא בו ראוי להתנהג **בעבר הירדן** הוא תשובה, וכו', ויש מי שצריך לו להיות במדבר, כמו שאמרו רבותינו על בביתו במדבר, אצל יואב שהיה ביתו מנוקח מגזל ועריות כמדבר, וכן לאדם יש שצריך להיזהר מגזל ועריות, ובערבה, יש מי שצריך לו שלא להתנהג בגדלות, וכו', וזהו בערבה לשון ערבה כל שמחה, וכו', מול סוף, יש מי שצריך לו לעיין בעבירות שאדם דש בעקביו, וזהו לשון מול סוף, סוף המדידות, וכו', וחצירות, יש שצריך לו תוכחה להיות נזהר להיות בחצרות ה' להתפלל בביה"כ ובביהמ"ד ללמוד, ודי זהב, יש מי שמוסר שלו הוא להיות לו די זהב, ולא יגיע עוד להעשיר, וכן יש לפרש יש מי שצריך להמשיך להעולם שפע עושר, וזהו די זהב.

ידוע שהיה וזיכוח בין הרבי מלובלין זי"ע והרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, רבי מרדכי היה סבור שקודם צריך שיהיה לבני ישראל גשמיות, ואח"כ יוכלו לעבוד את השי"ת כראוי ברוחניות, מתוך הרחבת הדעת, והרבי מלובלין היה סבור שקודם הוא הרוחניות ושצריכים לעבוד את השי"ת בכל אופן, ואח"כ הודה הרבי מלובלין לרבי מרדכי

דבר החברה

עובדא נפלאה לומדים אנו השבוע במסגרת 'העמוד היומי', וכך מספרת הגמרא (ז,): 'רבי אבימי תני מנחות בי רב חסדא'. ותיכף מקשה הגמרא: 'אבימי בי רב חסדא תני, והאמר רב חסדא, הכאות טובות בלעתי מאבימי עלה דהא שמעתתא' ומשמע אם כן דרב חסדא תלמיד דאבימי הוה, ומשיבה הגמרא: 'אבימי מסכתא נשתכחה הימנא, ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה' תמהה הגמרא ושואלת: ולישלח ליה לרב חסדא וליתני לגביה, סבר הכי מסתייעא מילתא טפי משום יגעתי ומצאתי.

לא אחת ולא שנים שמענו מפי מגידי ומשפיעים על ענין גודל ומעלת 'גיעת התורה', גודל נחיצותה עבור עצם הלימוד וידעתה, ושגב ענינה ושכרה לבני ישראל עמלי הווגי התורה. אך מעולם תמהנו מהו אותה יגיעה, איך מתייגעים, מהו ההגדרה המדויקת לאותה מושג 'גיעה'.

רבים מורים באצבע על מאמר גמרא דידן ללמוד הימנא, שלא רק היגיעה בעצם הלימוד מביאה לידי השגה, אלא גם הטורח עבור הלימוד, אף שהוא בדבר שאין לו שייכות לגוף הלימוד, וכגון ההליכה ללימוד, גם כן גורם להשגה יתירה. ועד כדי כך חשובה היא יגיעה זו, שאף שמשורת הדין ומשום כבוד התורה, היה לו לאבימי לקרוא לרב חסדא תלמידו שיבוא אצלו, וכמו ששאלו בגמרא, מכל מקום הכריע שראוי לו ללכת, כדי שיהא הלימוד בא על ידי טורח ויגיעה.

בוודאי יכול אדם לשבת בביתו, תחת גפנו ותאנתו על מחנהו ועל דגלו, לשלוף גמרא מארון הספרים וללמוד כראוי וכהוגן, אך אם יקום והתהלך בחוץ, ויטריח עצמו לילך לבית המדרש, ללמוד בצוותא עם חברותא, או לשמוע שייעור, 'מסתייעא מילתא טפי', משום יגעתי ומצאתי.

הנהלת החברה

סדר הלימוד לשבוע הבעש"ט	מסכת מנחות עמוד ליום	שו"ע הרב א"ח סימן קצא-קצד
יום	דף	סעיף
א	תשעה באב	
ב	ז:	ב
ג	ח.	א
ד	ח:	ב
ה	ט.	ג
ע"ש / ושב"ק	חזרה	חזרה

עשולחן עלונים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

אלה הדברים. דהנה העולם מרננים אחר המוכיח שאומר להם דברים קשים כגדין, ואומרים שח"ו יהיה נענש על זה. והא ראייה שישעיה הנביא נענש על שאמר (ישעיה ג, ה) ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב (יבמות מט: וברש"י). אבל שמעתי ת"י אמת מהרב המגיד (מזלצטשוי ז"ע) נ"י שישעיה היה אומר בינו לבין המקום לכך נענש, אבל בינו לבין העם מותר לעשות להם כל מיני חרפה ולבזות אותם כדי שיחזרו בהם ויעשו תשובה (עי' ערכין טז:). ח"ש אלה הדברים, ופירש"י דברי תוכחות הוא. רק אשר דבר משה אל כל ישראל דייקא, דהיינו בינו לבין העם, אבל בינו לבין המקום אדרבה היה תמיד למליץ טוב בעדם ומסר נפשו עליהם כמ"ש (שמות לב, לב) ואם אין מחני נא מספרך כו', היוצא לנו מזה באם שידוע בעצמו שאינו צדיק גמור אז בוודאי אל ידבר קשות.

ברית אברם

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. דהנה פירשנו הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט ז), דהמוכיח כשמוכיח את חבירו מחויב להוכיחו באופן שלא יעורר קטרוג על הנוכח בהוכירו עוונותיו, והנה הוא מחויב להוכיחו בהשכל שאל הנוכח יהיה במובן דברי קנטורין על אשר לא טוב עשה, ובכדי שלא יתעורר קטרוג יהיו דבריו בהשכל שיהיה במובן מדבריו ללמד עליו זכות לפניו ית', ושמעתי שהרב הק' המגיד המפורסם מוהר"מ מזלצטשוי זצוק"ל כשהיה דורש והיה מוכיח את העם, היה הופך פניו ואמר רבש"ע הנה עמך הם שלמים הם וראויים הם, והנה הם חפצים מאוד לעשות רצונך, ומה שאני מקנטר אותם הוא בעבור כבוד שמך שיתאמצו מאד במצותיך וכיוצא בדברים. וזה פירוש הפסוק לדעתי הוכח תוכיח את עמיתך, ותראה לעשות באופן שלא תשא עליו חטא, שלא יתנשא החטא לחול עליו העונש ח"ו. והנה בזה יובן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, היינו כפשוטו, לישראל לא אמר להם שחטאו רק רמז להם המקומות שחטאו וממילא יבינו.

אגרא דכלה

ויהי בארבעים שנה וגו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותם אליהם אחרי הכותו את סיחון וגו' ואת עוג. יש לפרש בס"ד, דהנה רש"י ז"ל (במדבר כא, כט) פירש, דע"כ לא נתן סיחון לעבור את ישראל, לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שישמור שלא יעברו עליהם גייסות, ע"כ אמר כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמור מפניכם וכו'. ומזה נוכח ליקח מוסר השכל לעבודת ה', כמה שצריך לזהר שלא לעבור על הגדרים וסייגים שגדרו לנו הראשונים, ולקיים דברי חכמים אשר עשו לנו משמרת, לכל נעבר פורץ בגבול התורה הקדושה. וע"כ המתין משה רבנו ע"ה מלהוכיחם בדברי חכמים אשר עמדו למשמר, וזהו ויהי בארבעים שנה דבר משה אל בני ישראל, כלומר, דגם מה שהוא גור עליהם לקיים, הכל היא כגופי התורה ככל אשר צוה ה' אותם, כאלו נצטוו (זה מהקב"ה). והראיה מסיחון ועוג, ששכרום הכנענים לשמור גבול ארצם והעלו מס להם, ובמה שהוכו המלכים האלו, (ועל די כן) נפלו ונלכדו (כולם), כשבר נבל יוצרים (ישעי' ל ד), ממנו ניקח לעבוד ה' לשמור משמרת תורתנו הקדושה.

קין לוד

גם בי התאנף ה' בגללכם ויקצוף וגו', י"ל דכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו שלא יהי' הוא בגינהם ותלמידו בגן עדן (כיומא פ"ז) וא"כ מזה הטעם הי' ראוי שלא תבוא חטא על ידי משה שימנע ממנו לבוא אל הארץ, שלא יהי' הוא בח"ל ותלמידיו בארץ ישראל, אך יען שהם חטאו ונקנסה מיתה על יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ ישראל, א"כ נכשל משרע"ה בחטא מריבה וכבר לא שייך הטענה שהוא בח"ל ותלמידיו באר"י, זה אינו שהרי גם הם כל יוצאי מצרים אינם ויהי' הוא כמותם.

חתם סופר

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרן מהר"ד ז"ל

ה' אלינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה (א, ה). פירש"י ז"ל בשם מדרש, הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם תורה וכו'. ויש לדקדק, מדוע מקדים עשיית המשכן, הא בתחלה קבלו את התורה ואח"כ עשו את המשכן. וי"ל, דהנה יעקב אבינו זכה לקדושת בית המקדש שלא במקומה (עי' חולין צ"א ע"ב), והרמז בזה שהוא עשה הכנה עבורנו שגם בהיותנו בגלות כשנאסף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ונעסוק בתורה תומשך אלינו קדושת ביהמ"ק שלא במקומו, כדאיתא בגמ' (מגילה כ"ט ע"א) ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל יא, טז) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שעל ידי שעוסקים בתורה זוכים למעין קדושת בית המקדש. ומצינו ג"כ שיעקב עשה הכנה לבנין המשכן, כדפירש רש"י ז"ל בפרשת תרומה על הפסוק (שמות כו, טז) ועשית את הקרשים, שיעקב ראה ברוח קדשו שעתידין ישראל לעשות משכן ונטע ארזים במצרים. כי משכן ג"כ רומז לקדושה שלא במקומה, שהיה במדבר ולא היה לו שום מקום קבוע, וזה רומז לקדושת יעקב.

והנה, מה שזכר ישראל במדבר העמים למקדש היה על ידי התורה, שהמשיך הקב"ה עליהם קדושה שלא במקומה. והוא שמקדים המדרש עשיית משכן - שוכיתם לקדושה שלא במקומה, קבלתם תורה - שעל ידי קדושת התורה זוכים לקדושה בכל מקום, אפילו בחוץ לארץ ובמדבר.

ב"ק מרן מהר"ד ז"ל

ד' אלוכים הרבה אתכם (א, י). [במדרש (דבר"א, א, א)] זהו שאמר הכתוב (תהלים ה, ח) אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. והוא פלא, ונ"ל לפרש המדרש, דאיתא בב"ק (ט"ז ע"ב) שדרו של אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש, והני מילי דלא כרע במודים, ובתוס' שם (ד"ה והוא) איתא דיש מפרשים משום דאמרינן במדרש שיש עצם בשדרו של אדם שממנו נוצר לעתיד לבוא, ואותו עצם חזק וקשה כ"כ שאין האש יכול לשרפו, והשתא כשאותו עצם נעשה נחש אינו חי לעתיד לבוא, ואין סברא לומר שיהיה עונש גדול כל כך בשביל עון זה, דהא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ע"כ.

אבל בזהר הק' פרשת שלח דף קס"ד (ע"א) כתב, שדרתו דבר נש כפיף קמי מאריה נזקוף ויתקיים לתחית המתים, אי לא כפיף במודים אתעביד חויה ולית ליה תקומא להווא זימנא, ע"כ. וכן בב"ר (נו, ב) א"ר יצחק אין הגליות מתכנסות אלא בזכות השתחואה, המתים אינם חייין אלא בזכות השתחואה, ע"כ. הרי חזינן שעון זה גורם שלא יעמוד ח"ו לתחית המתים, ומזה רואים שע"י השתחואה זוכים לתחית המתים. ולפ"ז מיושב המדרש, דאיתא שם להלן במדרש, ה' אלוכים הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים, אמר להן היום אתם ככוכבים אבל לעתיד לבוא 'לרוב', אתם עתידין להיות דומים לרובן. ומבוארת כוונת המדרש, דמה שנזכה לעתיד לבוא הוא ע"י אשתחוה אל היכל קדשך, שעל ידי השתחואה נזכה לתחית המתים.

ב"ק מרן מהר"ד ז"ל

ה' אליה אבותיכם יוסף עליכם וגו' (א, יד). פרש"י, אמרו לו למשה קצבה אתה נותן לברכתנו וכו' אמר להם זו משלי אבל ה' יברך אתכם כאשר דבר לכם. ומקשים, הלא יש בכלל מאתיים מנה, ומה תועלת יש בברכתו של משה שאמר יוסף עליכם ככם אלף פעמים.

שמעתי ממרן הרב מבעלזא ז"ל בזה, עפ"י מש"כ (שיה"ש ז, ה) עיניך בריכות בחשבון על שער בת רבים, כי בדבר המנוי אינו חל הברכה כמו שכתוב (להלן סח, ה) באסמין - בדבר הסמוי מן העין (בבא מציעא מ"ב ע"א), אבל ברכת צדיק תחול גם על המנוי. וז"ש, עיניך - היינו הצדיקים עיני העדה (עי' הוריות ז' ע"ב ועוד), בריכות בחשבון, גם בדבר המנוי יכולים להעשיר ולהמשיך ברכה.

וזהו ברכת משה ככם אלף פעמים, ובכל זאת תחול הברכה. ועל זה אמר, זו משלי, ברכה זו שה' יוסף עליכם ככם אלף פעמים משלי הוא, ונוספת על ברכת ה', שאפילו בדבר המנוי יהיה הברכה, ונתן ה' כח זה להצדיק.

(רב שרירא גאון)

ואיך ישחת הראש ויושלם הגוף

...תאמרו בלבבכם כי תישארו אתם על מתכונתכם ואל יישחתו מדרשיכם והישיבה נשחתה, הלא ראשיכם המה, ככתוב ראשיכם שבטיכם ואיך ישחת הראש וישלם הגוף ואחר הגוף הראש... כי אפילו רבתי תורה הרבה מאד במקומות אחרים, ואולם ארבע אמות של הלכה הנה הם וזאת הצורה הוא במקום סנהדרין וראשה הוא במקום משה רבינו ומנהגות סנהדרין מהנה יוצאין...

לאסוקי שעתתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

לבישת בגדי זיעה המכובסים בתשעת הימים

מנהג אשכנז (כמבואר ברמ"א סי' תקנא סעי' ג ד) להמנע מלבישת בגדים מכובסים מר"ח אב עד התענית, ומדינא דגמ' (תענית כט): אין אסור אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, ובשנה זו אין נוהג כלל איסור זה כיון דת"ב חל ביום ראשון.

והנה במדיניות החמות בזמן זה מרגישים רבים צורך גדול להחליף את בגדי הזיעה הסמוכים לגוף, ודנו הפוסקים אם הדבר מותר, יש מביאים ראיות מדברי הפוסקים הקדמונים לאיסור ויש מתירים, וגם הפוסקים האחרונים נחלקו בדבר זה, בשו"ת מנחת יצחק ח"י סי' מד לא התיר לכתחילה רק אחר שהניחם איזה שעה ע"ג קרקע. וכ"כ בכף החיים (סי' תקנא סקצ"א) בשם בן איש חי להכין גם בגדי זיעה קודם ר"ח אם רוצה להחליפם. ולעומת זאת ע"י פסקי תשובות סי' תקנא שהביא חבל פוסקים שהתירו להחליף במדינותינו בגדי זיעה גם ללא הכנתם וללא השלכתם על הרצפה.

ונעיין בהילכתא דא.

בהא דלא התירו להחליף הכתונת רק לכבוד שבת

ונפתח בראיה אחת שהביאו האחרונים, מדברי המג"א סי' תקנא ס"ק ד ע"ד המבואר שם ברמ"א מנהג אשכנז שלא להחליף את הבגדים בשבת, כ"א הכתונת בלבד, ומבואר במג"א דמנהגם היה שלא ללבוש כלל בגד מכובס בשבת אלא היו ממשיכים ללבוש מה שלבשו במשך השבוע.

ומבואר שם בדברי המג"א הטעם שאת הכתונת נהגו להחליף באשכנז יותר משאר בגדים, "כיון שאינו לבוש אלא מפני הזיעה" (ועי"ש שכתב לפי טעם זה שאין להחמיר כלל בדבר זה, והמחמיר הוא מנהג שטות).

וכיון דמבואר ברמ"א דנהגו להחליף בגדי זיעה לכבוד שבת, משמע דבלאו הכי אין מחליפין אפילו את הכתונת, ובאמצע השבוע נוהג בו ג"כ האיסור ללבוש כשהוא מכובס. (ואמנם יש להדגיש דכפי הנראה 'כתונת' הוא הנקרא בזמנינו 'חולצה' 'העמנד', ולא מה שאנו לובשים תחתיו סמוך לגוף, אך נראה ג"כ ממשמעות הפוסקים, דהכתונת היו לובשים על הגוף ולא היו לובשים תחתיו כלום).

ואמנם כן נראה מדברי המנחת יצחק, דנתקשה בהא דהתיר הרמ"א ללבוש כתונת מכובס רק לכבוד שבת, והלא בהל' אבילות (עי"ש במנח"י מקור) מבואר דבגד זיעה מותר לאבל ללבוש בתוך השבעה אם אדם אחר ילבשו תחילה, אפילו שלא לכבוד שבת, ומבאר המנח"י דבת"ב לא שייך ההיתר שאחר ילבשו כיון דהכל אסורים באיסור זה, ועל כן לא התירו אלא לכבוד שבת.

ונמצא כי אכן אין להתיר לבישת בגדי זיעה רק ע"י לבישת אדם אחר תחילה (שהו"ל"ש בתשעת הימים) או לכבוד שבת, אבל בלאו הכי הריהו בכלל האיסור ללבוש בגדים מכובסים.

עיון במקור דברי מהרש"ל

אולם המעיין במקור דברי המג"א יראה לכאורה דאפילו שלא לצורך שבת הותר ללבוש בגדי זיעה, דהנה מקור דברי המג"א הוא מספר מטה משה שהעתיק תשובת מהרש"ל, והוא לפנינו בשו"ת מהרש"ל סי' כז.

וז"ל מהרש"ל שם:

וצ"ל למהרש"ל דמירי באופן שלא נתמלא זיעה, וכדמבואר במהרש"ל דבכה"ג לא הותר רק לכבוד שבת.

הוכחת המנחת יצחק מתשו"ת לחמי תודה למהר"י באסאן לאיסור

עוד הביא המנחת יצחק שם משו"ת לחמי תודה למהר"י באסאן סי' ל שהובא בפתחי תשובה סי' שפט דמה שמבואר בתוס' מו"ק כד: ד"ה ברכת) דאבל תוך שבעה מותר ללבוש בגד מכובס כשאדם אחר ילבשו קודם, ואילו הרמ"א שם כתב דרך להחמירים בכיבוס כל שלשים הותר ללבוש בגד מכובס ע"י שאדם אחר ילבשו תחילה, ומיישב מהר"י באסאן דהרמ"א מירי במחליף לתענוג בעלמא, ואילו התוס' מירי כשמחליף מחמת צורך שנטנפו בגדיו, דבזה הותר אפילו תוך שבעה ללבוש בגד מכובס כשאחר לבשו תחילה.

וכתב המנחת יצחק דלפ"ז גם בתשעת הימים אין להתיר לבישת כתונת או כל בגד זיעה רק ע"י שלבשם אחר תחילה וזה ל"ש, דהרי הכל אסורים או בלבישת בגדים מכובסים, וע"כ אין לבישת הכתונת רק לכבוד שבת. (אם לא על ידי שיניחם איזה זמן ע"ג קרקע).

יישוב דברי הלחמי תודה עם המהרש"ל

ואמנם לפי מה שנתבאר מדברי המהרש"ל הלא מבואר דגם באמצע השבוע מחליפין בגדי זיעה כשנתמלא כל הבגד זיעה, והוא לכאורה דלא כדברי המהר"י באסאן דהתיר גם כשנתנפו בגדיו רק על ידי לבישת אדם אחר תחילה,

אמנם נראה דבאמת הדבר חלוק, דמהר"י באסאן מירי בבגד רגיל שנתנפו ובו אמר דאין להחליפו אפילו לצורך רק כשלבוש אדם אחר תחילה, ואילו המהרש"ל לא התיר בכל בגד שנתנפו להחליף, אלא רק בבגד זיעה, דמעיקרא אינו בכלל איסור לבישת בגדים המכובסים כיון דאינו עשוי לכבוד רק לקבל זיעה, ואדרבה, מדברי מהרש"ל גופא נראה דבשאר בגד לא התיר להחליף ורק בבגד זיעה והיינו משום דמעיקרא אינו בכלל האיסור.

"עוד טעם לדבר היתר (ללבוש כתונת מכובס בשבת אפילו לפי מנהג אשכנז שאין לובשים בשבת בגד עליון מכובס), שהכתונת אינו בכלל שינוי בגדים (שנהגו באשכנז שלא לשנות), כי הוא משום זיע בעלמא, ופעמים אפילו באמצע השבוע לובשין כתונת מכובס היכא שנתמלא זיעה, בפרט בארצינו, לכן אין זה קרוי שינוי בגדים, שאינו כ"כ לכבוד שבת, לכן מותר, וכן אני רגיל להורות".

והיינו דרך בגד שעיקרו לכבוד נהגו באשכנז שלא לשנות וללבוש מכובס בשבת, אבל הכתונת שאינו לכבוד אלא לקבל הזיעה, ע"ז לא נסוב מנהג אשכנז שלא לשנות.

והוסיף ע"ז מהרש"ל דאפילו באמצע השבועה לובשין כתונת מכובס כשנתמלא זיעה, והלא אסור ללבוש בגד מכובס בשבוע שחל בו ת"ב מדינא ומר"ח ממנהג, אלא ע"כ שעיקר האיסור אינו אלא בבגד שעשוי לכבוד, ולא בבגד שנעשה לזיעה בלבד.

והנה מבואר מדברי מהרש"ל דכשנתמלא זיעה נוהגין להחליף אפילו באמצע השבוע (ובפשטות כוונתו מר"ח ואילך או בשבוע שחל בו, דבמשך כל השנה מה"ת לא יחליפו באמצע השבוע, ומאי ראיא היא זו ממה שמחליפין ולובשין במשך כל השנה להתיר מר"ח ואילך).

ולפ"ז נראה דמה שהתיר הרמ"א יותר לכבוד שבת, היינו דאפילו כשלא נתמלא עדיין זיעה, דכיון דחזוין דכשנתמלא זיעה מחליפין אותו באמצע השבוע והרי דאין מחזיקין אותו כאיסור ומנהג גמור בכלל איסור לבישת שאר בגדים מכובסים, ולכך יש להתיר לכבוד שבת אפילו כשלא נתמלא זיעה.

יישוב דברי מהרש"ל מאיסור לבישת כלי פשתן

ויש להעיר בדברי מהרש"ל מן המבואר בשו"ע סי' תקנא ס"ג דאסור ללבוש בגדי פשתן מכובסים, אבל מעיקר הדין אין איסור לכבסם, ובביאור הלכה העתיק דברי הטור בטעם הקולא לכבס בגדי פשתן דמעיקר הדין אין איסור רק בגיהוץ ובגדי פשתן כיון דקרובים לבשר אין חוששין לגיהוץ ובשם הרמב"ן כתב הטעם משום דאין זיעה ושינוף יוצא מהם ומבאר בביאור"ל משום דקרובין לבשר וע"כ אין מתנקין לגמרי, והלא מבואר דגם בבגדי זיעה נוהג איסור כיבוס.

פאזערות רבותנו

מרבזה"ק מבעלזא על הדף

אטו ציצית צורך הדיוט היא, מצוה היא (ה' ע"ב) עניני טלית קטן וטלית גדול (א)

הכנת הציצית

כ"ק מרן מהר"א ז"ל ע"ה הוזהר למי שמכין ושוחר חוטי ציצית על בגד ארבע כנפות, שילך לטבול במקוה טהרה, קודם התעסקותו במלאכת הקודש (מפי המשב"ק הרה"ח ר' יודל דובעצקער ז"ל).

מניין חוטי הציצית

בספר 'דביר קדוש' (פרשת כי תצא) מביא הרה"צ רבי יצחק דוד זצ"ל, בשם כ"ק מרן מהר"ד ז"ל, שאמר בשם כ"ק מרן מהר"ש ז"ל, לפרש דברי רש"י 'לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע', ע"פ דברי האריז"ל (מצת שימורים, ערך ציצית) עה"פ (משלי ו, לב) נואף אשה חסר לב, דאיתא בגמ' (מנחות מד) שמצות ציצית מצילה את האדם מן הזנות, ועל זה אמר הכתוב שמי שחלילה נואף אשה, הרי זה סימן שהוא חסר לב, כלומר שאין לו ל"ב חוטי, ולכן לא היה בידו זכות מצות ציצית שתגן עליו ותצילו מן החטא.

וטעם הדבר הוא, כי כשאדם מרגיש שיש לו התנגדות מצד היצר הרע לקיים את רצון ה', אזי מוטל עליו לקיים את המצוות ביתר שלימות לפניו משורת הדין, בבחינת 'קדש עצמך במותר לך', ורק על ידי זה יוכל להתגבר ולהכניע את היצה"ר, והנה קי"ל (או"ח, סימן יב, סעיף א) שאם חסר חוט אחד הציצית כשרין, אולם אין זה בשלימות, כי כדי שהמצוה תהיה בשלימות צריך ל"ב חוטי ממש. וזהו מה שאמר רש"י 'לא דברה תורה' - היינו ל"א חוטי שביציצית על זה דברה תורה, שגם בזה מקיימים את המצוה כתיקונה, אבל 'אלא' בגימ' ל"ב, כנגד יצר הרע - שרק כשיש ל"ב חוטי יש גם את זכות המצוה שמצילתו מן החטא, כי במקום שיש התנגדות מצד היצר, צריך לעשות את המצוה בשלימות על ידי ל"ב חוטי דוקא.

אמנם ידוע שהמנהג בבעלזא שלא להחליף את חוטי הציצית כל זמן שהיו כשרות, אע"פ שמבואר במג"א (סימן טו, ס"ק ב) שאז כבר מותר להחליף הציצית, מכל מקום לא החליפו רבוה"ק ז"ל את הציציות עד שנפסלו לגמרי. ומסופר שפעם אחת התפשטה איזה מחלה מדבקת בעיר בעלזא, והורה כ"ק מרן מהר"ש ז"ל לתלמידו רבי יעקב משה, שילך לבדוק את הציציות של כל בני העיר אם הן כשירות, באמרו שיש לו בזה איזה סגולה. ואמר לו מרן: "הלא בוודאי תרצה לבדוק גם את הציצית שלי". כאן הגביהם והראם לו בהדגישו: "איך האב כשר'ע ציצית". כלומר שהן כשירות מצד הדין ותו לא מיד, כי הוא לא החליף ציציותיו רק אם נפסלו (כתבי הגד"צ מבילגורייא זצ"ל).

וסיפר הרה"ח ר' חיים נטע כ"ץ ז"ל, שפעם אחת דרך אחד החסידים בטעות על ציציותיו של כ"ק מרן מהר"ד ז"ל ונפסקו החוטים, נבהל החסיד וחשש מפני הקפדתו של מרן וגערתו, אבל מרן פנה אליו ואמר לו: "אני מכיר טובה לך, כי זה זמן רב שכבר רציתי להחליף את הציצית, מאחר שנקרע אחד החוטים והיו בה רק שבעה חוטים, אלא שכל זמן שהטלית היתה כשירה לא החלפתיה, אמנם כעת כאשר נפסלה הטלית לגמרי, שוב אוכל להחליף את חוטי הציצית ולהניח חדשים במקומם".

ציצית מצמר שנגזז מחיים

בשו"ע (סימן יא, סעיף ה) נפסק שאין עושין ציציות מהצמר הנאחו בקוצים כו', משום ביזוי מצוה, ועל פי זה כתב בספר 'הלכה למשה' (סימן ט, ס"ק נה) שאין עושין הציצית מצמר גרוע שאין עושין בהו, ואפילו בדיעבד פסול, והוסיף בשם כ"ק מרן מהר"ש ז"ל, שלכן אין נכון ליקח צמר שלאחר שחיטה, רק מגיזת צמר מחיים, שכל הבגדים נעשים מגיזת צמר מחיים.

תחיבת הציצית באבנט

בשו"ת 'אמרי צבי' כותב ז"ל: "ובגוף הדבר כפי שזכרנו, הנה מרן אדמו"ר הרה"ק מהר"א זצ"ל מבעלזא, לא תחב את הציצית באבנט, וכן נהגו עוד גדולי ישראל כן, ויש שכן נוהגים לתחוב את הציצית באבנט כדי שלא יגררו, ועי' בזה גם בשערי תשובה סי' כא אות ד', אבל זה ברור דגם המקפידים שלא לתחוב את הציצית באבנט, אין טעמם מחמת שהאבנט מיגז גיזו, עכ"ל".

גם הגה"צ רבי שלו' שניצלער זצ"ל אב"ד טשאבע, כותב בספרו 'שערי שלום' על קיצושו"ע (סימן ט, סעיף ז) ז"ל: בענין תחיבת הכנפות ראינו אצל הרבה צדיקים שנהגו לתחוב, ואצל הרבה שלא נהגו, ומסתמא כן ראו אצל אבותיהם ורבותיהם, ואלו ואלו דברי אלקים חיים... וכן ראיתי אצל מרן הגה"ק מבעלזא ז"ל ז"ע, שלא נהג לתחוב. עכ"ל. אכן מסופר, שבימי שבתו של כ"ק מרן מהר"ד ז"ל בטשערנאביל, בתקופה הראשונה לאחר נישואיו, נהג בעצמו כמנהג צדיקי בית טשערנאביל וכמנהג המקום, ותחב את שתי כנפות הטלית בתוך הגארטל.

אופן לבישת הטלית

והנה, גם בקרב המקומות שנהגו שלא לתחוב את כנפות הטלית בתוך הגארטל, יש בזה כמה חילוקי מנהגים, כי על פי רוב המנהג הרווח בקרב ישראל הוא להעלות את שתי צדדי הטלית על הכתפיים מכאן ומכאן, באופן ששתי כנפות היו מלפניו, ושתי כנפות היו מאחוריו, וכפי דאיתא בטור ושו"ע (או"ח סימן ח): מחזיר ב' ציציות לפניו, וב' ציציות לאחוריו, שיהא משובב במצות.

אבל לא כן נהגו בבעלזא, אשר התעטפו כל גופם עם הטלית, וכל ארבע הכנפות היו מלפנים, כפי שכותב בספר 'חמדה גנוזה': א"א ז"ל - הרה"ק מצאנא] היה לבוש בטלית שני ציציות לפניו ושנים לאחוריו, והיה הטלית מונח על כתפיו, כדי שתהיה הציצית כנגד הלב, כן דורי הרה"ק משינאווא נהגו בזה כאביו, הרה"ק השר שלום מבעלזא לא הניחו על כתפיו, רק שלשלו למטה, והתעטף לגמרי בטליתו, ונמצא כל הד' ציציות מלפניו, עכ"ל.

וכן מעיד בספר 'לקט הקמח החדש' (סימן ח, אות כח) ז"ל: יש נוהגין שמקפלים רק על הזרוע עי"ז להגביה שלא יגרור על הארץ, ונקרא מוקף בציצית דהזרוע מחלק הטלית לשנים, הגם שכל הד' הם לפניו, ומעוטפים לגמרי בהטלית כל גופם, כן ראיתי מצדיקי וחסידים בעלי, וכן עושים בגליל העליון באונגריין, וכן ראיתי ממורי הקדוש מאונסדארף בעל באר שמואל זצ"ל, וכן משמע מהפמ"ג (בסוף סימן ז) כמו שעושים הפשוטים מכסים כל גופם ומקרי ב' לפנייהם וב' לאחוריהם.

כן גם מעיד המשב"ק הרה"ח ר' ישראל קלאפהאלץ ז"ל, בספרו 'מנהגי בעלזא', על אודות כ"ק מרן מהר"א ז"ל: הקפיד שלא להניח קצת הטלית על כתפיו, אלא היה משלשל הטלית עד כף היד, וכך היה מחזיק אותו במשך כל התפילה".

וביתר שאת בספר 'בקודש פנימה' (חלק א, עמוד רל): "בשעת התפילה לא היה מרן מגביה ותולה את שני צדדי הטלית מימין ומשאל על כתפיו בשום פעם, אלא היה משלשל כלפי מטה, והיה מעוטף בהם כליל, כששני חלקי הטלית מונחים על זרועותיו, שני ציציות מאחורי ידיו ושני ציציות מלפניהם".

והגה"ק רבי חנה מקאלאשיץ ז"ל אמר פעם לבאר מנהגן של רבוה"ק, על פי מה שאמר כ"ק מרן מהר"ש ז"ל על עצמו שהוא משרש טוב שבקין, דהיינו גבורה שבקדושה, ולכן כיסו עם הטלית את הידים, מפני שהן מורין על גבורות, וכיון שבעלזא היה מצד גבורה שבקדושה לכן כיסו את הגבורות (דברי חנה, חלק ב, פרק כא).

לשלשל הציצית על הקרקע

ובספר 'דביר קדוש' (פרקי זכרונות) מובא בזה חידוש גדול ונפלא, בדבר הנהגות בקודש של כ"ק מרן מהר"ד ז"ל, שלא היה נוהר שלא יהיו הציציות מונחות על הארץ, וכך מעיד המחבר הרה"צ רבי יצחק דוד זצ"ל:

כ"ק זקניו ז"ל נהג לשלשל את הטלית לגמרי על זרועות ואצילי ידיו, והיה מכסה בהם את כל גופו, באופן שכל ארבעה הציציות היו נמצאים מלפניו, שלא כדרך העולם שמעלים ומגביהים את הטלית על כתפיהם מימין ומשמאל. והנה באופן כזה עלול הטלית להשתלשל כלפי מטה, והציצית נגררים על הארץ, וכבר פסק המחבר בשו"ע שצריך לזהר בזה כי הוא דבר חמור מאד, אבל כ"ק זקניו ז"ל לא היה חושש שישתלשל על הקרקע, ואמר כי הוא מורה על ענין של ענוה ושפלות.

כ"ק זקניו ז"ל סבר שכל האיסור של גרירת הציציות על הארץ, הוא רק בשעת הליכה, שאז הם נגררים ממש, אבל בעת עומדו על מקום אחד, אז אין חשש מה שהם מונחים על הארץ. אכן, בעת הליכתו בדרכו לבית הכנסת לתפילה ובחזרתו, חשש שלא יגררו על הארץ בעת הליכתו, אז היה לוקח את שני קצוות הטלית שמאחור, ותוחבם אל תוך הגארטל, כמו שנהגו להתעטף בטשערנאביל.

(ציצין כי חילוק זה כבר מובא ב'שיירי כנסת הגדולה' (סימן כא, הגב"י אות א) ז"ל: ובימי נעורתי שמעתי מפי מורי ורבי החכם השלם כמה"ר צמח הנבוני זלה"ה, שהיה מביא ראייה להתיר גרירת הציצית, מהא דאיתא במס' ברכות, ר' יוחנן ור' יונתן הוו קאזלי בבית הקברות, והיא שריא לתכלת דר"י אבי קברי, א"ל ר"י דלייה דלא לימרו למחר באים אצלנו ועכשיו מחרפים אותנו ע"כ, אלמא משום האי טעמא א"ל דלייהו, הא לאו הכי אין איסור משום גרירת הציציות, ויש לדחות וכו', אי נמי לא אסר האגור אלא דוקא במהלך וציציותיו נגררים אחריה, אבל ביושב במקום אחד, אע"פ שציציותיו נופלין לארץ ליכא איסורא, ודייקא נמי לישנא דכל המגרה, עכ"ל).

ובהנהגות מהרש"ם (על מסכת סוכה) כתב גם כן חילוק זה, והביא ראייה ממה דאיתא במסכת סוכה (מא ע"א), תניא רבי אלעזר בר דוקא אומר, כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת לולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו, קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע, ע"כ, וכתב שם המהרש"ם בהגהותיו שמוכח מכאן שאין ביזוי מצוה במה שמניח ע"ג קרקע, ואינו דומה למ"ש בש"ע ס"ס כא גבי ציציות (שהם) נגררין ע"ג קרקע, ע"כ).

עיוני דגורסא

פניני אגדה ודרוש על סדר העמודים הנלמדים מנחות ה. - ז.

הרב אליהו שמוטץ שליט"א • בית שמש

יערכנה מכל זהב ופסדת כוש, ומי הוא בעיניו נמבזה ונמס.

הבונה - עין יעקב

עיקר הצלחת התורה על ידי שהוא מבזה עצמו בשבילה

ואפשר לפרש עוד, מה שאמר הכי מסתייע מילתא טפי, כי באמת היה בזיון לפניו שהוא ילך לבקש מתלמידו שיחזיר לו לימודו, ואין לך בזיון מזה, כמו שאמרו במדרש (דב"ר פ"ט) גבי משה, דאמר מאה מיתות ולא קנאה אחת, ולא רצה שיהיה תלמיד אצל יהושע.

אך עיקר הצלחת התורה על ידי שהוא מבזה עצמו בשבילה, כמו שאמרו ז"ל (ברכות ג:) 'אם נבלת בהתנשא' וכוננו, ויש לפרש בזה מה שאמרו ז"ל (תענית ז.) ומתלמידי יותר מכולם, והבן.

עיני שמואל

אם הוא 'הלוק' וחסור' יקיים 'הלוק' ונסוע' ועיני 'הלוק' ושוב'

הכי מסתייעא מילתא טפי, משום יגעת ומצאת, דעל ידי שטורח הוא והולך אצל תלמידו ללמוד ממנו היה לו סייעתא דשמיא ללמוד יותר ומתקיים תלמודו בידו, עיני שם.

וזהו כוונת המסורה [ד' פעמים 'הלוק' בתורה: 'הלוק' ושוב', 'הלוק' וחסור', 'הלוק' ונסוע', 'הלוק' וגדל], מי שהוא 'הלוק' וגדל' בתורה, ואחר כך על ידי סיבה שחלה וכיוצא בזה נשכח ממנו, וזהו 'המים הלוק' וחסור', שהתורה שנרמית למים נחסרה ממנו ושכח תלמודו, תיקונו הוא 'הלוק' ונסוע' שיסע וילך הוא אצל התורה, ולא ישלח אחר החכמים לבוא אליו שילמדוהו, אלא הוא בעצמו יסע למקום התורה ללמוד שם.

ואפילו הוא אדם גדול כמו הרב אצל תלמידו, יסע הוא אצל תלמידו להזכירו מה ששכח וחסר לו מתלמודו, ועל ידי זה 'הלוק' ושוב' שתשוב תורתו אליו ויתקיים תלמודו בידו, מטעם יגעת ומצאתי האמן, והוי ליה סייעתא דשמיא טפי. ומה גם שהתורה צריכה שפלות וענוה, ועל ידי זה שמקטין עצמו ללמוד אצל תלמידו חוזר תלמודו בידו, ואינו שוכח עוד.

ובזה נראה לעניות דעתי לפרש לשון המדרש, וזה לשונו: אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, כשהיא רחוקה ממני. והוא ענין פלא, אכן לפי מה שפירשנו מבואר שפיר, והכי קאמר 'אמרתי אחכמה', ובאיזה אופן 'אחכמה', כשהיא רחוקה ממני, דהיינו כשהיא רחוקה ממני וצריך אני לילך אחריה למקום שהיא עומדת, ומייגע עצמי כענין אבימי אצל תלמידו רב חסדא להזכירו מסכת מנחות, ולא שלח אחריו שיבוא אצלו שבזה תהיה קרובה אליו יותר, אלא הוא הלך למקום רחוק ממנו כדי להזכירו, נמצא כשהיא רחוקה ממני וצריך הוא לחזור אחריה, אזי יזכה ויתקיים תלמודו בידו, יותר משאם היא קרובה אליו בביתו, וזהו כשהיא רחוקה ממני' אזי 'אחכמה', ולא כשהיא קרובה וכאמור.

מנחת יהודה (פר' נח אופן מב)

העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען. איך יעלה על הדעת שיהיה קל בעיני מי מצות העומר. יש לומר על פי דעת רבי שמעון ריש מנחות, בדיון היה שיתן חוטא נסכים שלא יהא חוטא נשכח, רק כדי שלא יהא קרבנו מהודר על כן לא יתן נסכים.

לכך הוה אמינא מדצותה תורה שיובא עומר שעורים כקרבן חוטא, שאין רצון תורתנו הקדושה במצוה זו שיהיה מהודר, דאיתא בראש השנה (טז) אמר הקדוש ברוך הוא הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, ואיתא בספרים קדושים דבראשית הבריאה לולא פגם אדם הראשון היה הטוב מבורר וניכר, אך על ידי חטאו בא תערובות טוב ורע בכל דבר, על כן באו המצות לברר הטוב, על כן היה סלקא דעתך מפני שנסתבב על ידי פגם אדם הראשון, רצון תורתנו הקדושה שלא יהיה מהודר, על כן בא המדרש להזהיר שלא יעלה על הדעת כן, כי אברהם אבינו היה מתקן כל הפגם, דאיתא 'בהברא' באברהם, מכל מקום נושע בזכות העומה, כי כל מצוה יש בה כמה טעמים וכמה הארות ורזין דאורייתא, עד שיכולת כל מצוה להאיר כל רמ"ח איברים, כדאמרין קודם כל מצוה 'ותרי"ג מצות התלוין בה'.

שפתי צדיק (פר' אמור אות ל)

ז. דרבי אבימי תני מנחות בי רב חסדא. ואבימי בי רב חסדא תני, והאמר רב חסדא, קולפי טאבי בלעי מאבימי -הכאות טובות בלעתי מאבימי עלה דהא שמעתתא בוי' [אלמא רב חסדא תלמיד אבימי הוה], אבימי מסכתא איתעקרא איתעקרא [ונשתבחה הימנו], ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה. ולישלח ליה [לרב חסדא] וליתי לגביה, סבר הכי מסתייעא מילתא טפי [משום יגעת ומצאתי].

שעל ידי ליאות הדרך לא ישכחנה עוד

חביבה התורה על לומדיה, היודעים ערבה וטובה, שזהו עונג דיהוה לעמול ולגיע בה, אף כי להיות הדבר הנקנה בטורח וביגיעה יותר יקר לבעלי, יבקשו לקנות בעמל מה שאפשר להם להשיג בהשקט ומנוחה, למען יתקיים בידם ביותר. ועל זה אמרו הוי גולה למקום תורה, הוא שקיים בעצמו אבימי, לגלות ממקומו להזכיר מסכת מנחות ששכת, עם שהיה יכול להביא אצלו רב חסדא, כדי שעל ידי ליאות הדרך לא ישכחנה עוד. וכן במאמר שאחר זה עלץ לבו של רבי יוסי הבבלי כשמצא עור למה ששמע בדיון ההוא, וקרא על הדבר השבת אבידה כאילו נאבד הימנו כלי יקר ומצאו.

כי כן הם דברי תורה יקרים ליודעיה ומכיריה, כפי היותם נחשבים לכלום מאת הסכלים. וזה שאמר שלמה (משלי ג) "יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה", רצה בזה שעל האמת התורה יקרה מכל פנינים שבעולם, אלא שרצון וחפץ כל האנשים אינו שוה ודומה בה, כי מי

ה. אין מחוסר זמן לבו ביום.

באלף השישי הוי ליה מחוסר זמן לבו ביום

ונראה לפרש, דבדאי אי אפשר לעשות תשובה רק כשהם דבוקים בהקדוש ברוך הוא, ואם כן ישראל שהושלכו אל ארץ אחרת והסתיר פניו מהם, והיו לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות, בלתי מובן איך יכולין לעשות תשובה.

אך מחמת שבדאי עתידין ליגאל על כל פנים כשיגיע הזמן של 'בעתה', בין עושין תשובה בין אם אין עושין, שוב הוא רק מחוסר זמן, ויומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים, ואם כן באלף השישי הוי ליה מחוסר זמן לבו ביום, ואין מחוסר זמן לבו ביום, וזמן ממילא קאתי, על כן אף בגלותם המרה, בפנימיותם כל אחד ואחד מישראל עודנו קשור ודבוק בהשם יתברך, ושוב יכולין לעשות תשובה:

שם משמואל (פר' האזינו תרע"ג)

ה. אמר רב פפא, שאני הלכות מצורע דכתיבא בהו הוייה, דאמר הכתוב 'אתה תהיה תורת המצורע', 'תהיה' בהוייתיה תהא.

'זאת' מידת היראה 'תהיה' בלי שום מחשבת מרה שחורה

המצורע שלקה בנגעים מחמת גסות הלב ביותר, כשיעשה תשובה אז סר ממנו הנגעים, דהיינו שישפיל עצמו כאזוב כמו שפירש רש"י ז"ל, ואז כיון שמשפיל עצמו, יוכל לאחוז עצמו במדת יראת ה' טהורה בלי שום מחשבת מרה שחורה, וימליך השם יתברך על כל המעלות הרוחניות והגשמיות שהכל מאתו יתברך, וזו היראה ילמוד אותו לכל ירום לבו מאחיו וישמור מגסות הלב, ופשיטא מלשון מדברת גדולות שבא מחמת גסות הלב ביותר.

וזה שאמר 'זאת', רצה לומר המדריגה של היראה הנקרא 'זאת', 'תהיה', ומלת 'תהיה' דרשו חז"ל 'תהיה' בהווייתו תהיה, כלומר 'זאת' המדריגה של היראה 'תהיה' בהווייתו בלי שום תערובות מחשבת מרה שחורה, רק 'תהיה' יראת ה' טהורה. 'תורת המצורע' ילמוד המצורע לבל ירום לבו מאחיו, שלא יהיה בו עוד גסות הלב. ואמר 'ביום טהרתו', רצה לומר ביום טהרתו שחזר בתשובה והשפיל עצמו כאזוב ונטהר הנגע, אז יוכל לאחוז במידת יראת הלב, אבל בעוד הנגע בו אין השכינה חשובה נגדו, והשם יתברך מסתלק ממנו, אי אפשר לו לאחוז במידת היראה, רק ביום טהרתו אז יוכל לאחוז במידת היראה כנ"ל.

אורח לחיים (פר' מצורע)

ג.:- ובדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים, שלא יהא חוטא נשכח, ומפני מה אינה טעונה, שלא יהא קרבנו מהודר.

הלימוד מכאן שלא יהא מצות העומר קלה בעיניו

במדרש רבה (כח) רבי יוחנן אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך, שעל ידי מצות

בשפתי צדיקים

עובדין קדישין מהילולא רצדיקיא במשנת רבוה"ק מבעלזא

הרה"ק רבי יעקב יצחק הורוויץ זי"ע הרבי מלובלין / ט' אב תקע"ה – (מאמר ג)

נולד בשנת תק"ה בעיר שעברשין, שבמחוז לובלין, לאביו רבי אברהם אליעזר זצ"ל אבד"ק יוזעפאף, דור תשיעי בן אחר בן להשל"ה הקדוש, עודנו בקטנותו התנהג בקדושה ובטהרה ופרישות יתירה, וסגר את עיניו שבע שנים רצופות בלילת יראה ערוות דבר, כשרונותיו הברוכים היו לשם דבר, והוא מעיד על עצמו בהסכמה לספר צאן קדשים שבהיותו ילד עלה בדעתו לחבר פירוש על סדר קדשים. כאשר פעם אחת שב לבית אביו ביוזעפאף, הגיע לשם גם הרבי רבי זושא מאניפולי זצ"ל, ובאמצע תפילתו הסב פניו לעבר הרבי מלובלין שהיה עדיין צעיר לימים והציץ לתוך עיניו, לפתע התחיל הרבי מלובלין לבכות עד שיצא דם מעיניו, ואמר לו הרבי ר' זושא: נפש רוח כבר יש בך, כי עתה נתתי לך, עתה קום ולך למעורר אל המגיד הק', והוא יתן לך גם נשמה. קודם שהגיע אמר המגיד לתלמידיו, שעומדת להגיע אליו נשמה שלא היתה בעולם מימות הנביאים, בימי בחרותו קנה תורה מהרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, ואצל הגאון רבי משה צבי מייזל אבד"ק זאלקאווא, הסתופף גם בצל הרה"ק מברדיטשוב זי"ע בהיותו רב בק"ק זעליחאב, ומשם נסע והסתופף בצל רבו המובהק הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, שם נעשה מאירות שבחבורת התלמידים, ורבו הק' השפיע עליו שפע קודש והגדילו עד לשמי רום, בהסכמת רבו תקע אהלו בק"ק לאנצהוט, והתחיל להנהיג עוד בחיי רבו, אחר כך תקע אהלו בלובלין, שם נהרו אליו רבבות אלפי בני ישראל, וביתר שאת לאחר פטירת הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע, נודע בעיני הצופיות למרחוק, כאשר לא היה דבר נסתר מנגד עיניו מקרוב ומרחוק, בשנותיו האחרונות הרבה פעלים להחיש את פעמי משיח, ומרוב התאמצות והתנגדות בכוחות הטומאה נפל למשכב ביום שמחת תורה שנת תקע"ה, מחלתו נמשכה עד לתשעה באב, אז הוציא את נשמתו בקדושה ובטהרה, ונטמן בלובלין.

הוריד לו נשמה גבוהה

סיפר החסיד ר' אבא לאשטיש'ער ז"ל, ששמע מכ"ק מרן מהר"ש זי"ע, שכ"ק אביו מרן מהר"ש זי"ע היה תלמיד של החוזה מלובלין, וככל חסיד אצל רבו היה מזכיר עצמו לפניו לעתים קרובות, וכל בקשתו הייתה תמיד שיזכה לבנים הגונים, וכשנולד בנו הבכור רבי אלעזר, היה מרן מהר"ש ז"ל שרוי בשמחה גדולה ואמר, ברוך השם שנתקבלה תפלתו והורידו לנו נשמה גדולה. וכשהיה רבי אלעזר פעם אצל הרה"ק מצאנו זצ"ל, אמר עליו שהוא גוף קדוש ובכור קדוש" (תל תלפיות).

הסכמת הרבי מלובלין להכתרת מרן מהר"ש זי"ע

סיפר כ"ק מרן מהר"ש זי"ע, שרבו הראשון של כ"ק מרן מהר"ש זי"ע היה המגיד הרה"ק רבי שלמה לוצק'ער זי"ע בעל "דברת שלמה", שיצא מים על ידי המגיד הרה"ק רבי דוב בער ממעוררש זי"ע. ומאחר שלא רצה רבי שלמה לקבל על עצמו את כתר ההנהגה, על כן הלך לעיר סקאהל שם נעשה בתחילה מלמד דרדקי, אולם כ"ק מרן מהר"ש זי"ע הרגיש בגדולתו, עד שהתדבק בו וקיבלו עליו לרבי.

לאחר זמן נסע כ"ק מרן מהר"ש זי"ע ללובלין, להסתופף בצל קדשו של הרה"ק מלובלין זי"ע, וכאשר הכירו שם בגדולתו, נתקברו אליו כמה אנשים ורצו שיקבל על עצמו עול הנהגה, אלא שהוא סירב כדרך רבו המגיד מלוצק, ודחה אותם. אבל האנשים האלה הביאו לו בגד משי לבן, מרן מהר"ש זי"ע דחה אותם שוב ושוב, וביקש מהם שיבואו איתו ללובלין, שם יוכחו לדעת שהם טועים בו, שכן אינו ראוי לכך. והנה בבואם לפני הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שאל את מרן מהר"ש זי"ע מה הוא זוכר מדברי התורה שאמר רבו המגיד מלוצק.

השיב כ"ק מרן מהר"ש זי"ע: כך אמר מורי המגיד על דברי רש"י בפסוק (א, י) ויאמר

לך. ולכן ניתנה התורה על הר סיני דווקא, מפני שהוא הנמוך שבהרים. והוא שהמשיך הכתוב ואמר בהוציאך את העם מצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה (כן מבואר גם בספרו הק' 'דברי אמת', פרשת וארא ד"ה במדרש ראה), כי כל עבודת ה' צריכה להיות במדרגה של ההר הזה היינו במידת הענווה (דברי קדשו, פרשת שמות).

נייתי ספר וניחוי

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשם כ"ק מרן מהר"א זי"ע, כשהיה כ"ק מרן מהר"ש זי"ע בלובלין, ראה שהרבי מלובלין מתפלל שחרית מאוחר, אמר מרן להרבי מלובלין: "אני יודע שבשעה שהרבי מתפלל הוא הוא הזמן תפילה שכתוב בשו"ע, אבל ברצוני שהרבי יראה לי בשלחן ערוך שעכשיו הוא זמן תפילה". כעבור כמה ימים קרא לו הרבי מלובלין, והראה לו בשלחן ערוך שעכשיו הוא זמן תפלה [ראה ב'עתיקות' (קובץ עמוד) מכתבו של הרה"ח ר' שמואל שמעלקא לעברון ז"ל בו הוא מתאר את סדר שבת חזון שנת תש"ז אצל כ"ק מרן זי"ע, ובין הדברים הוא מביא שמרן סיפר מעשה זה].

חייב אדם להקביל פני רבו

הרה"ק רבי שמעון מיערסלוב זי"ע עוד הסתופף בצל קדשו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, לאחר מכן נמנה בין גדולי תלמידיו של הרבי מלובלין זי"ע, והיה מפורסם כבעל רוח הקודש, לאחר פטירת הרבי מלובלין היה רבי שמעון כבר זקן מאד, ולעומת זאת כ"ק מרן מהר"ש זי"ע היה צעיר, כבן שלושים וארבע. למרות זאת קיבל הרה"ק מיערסלוב את מרותו של מרן מהר"ש זי"ע והתחילו לנסוע אליו כחד מן חבריו.

באחד מביקוריו של הרה"ק ה"בית ישראל" מגור זצ"ל אצל כ"ק מרן מהר"א זי"ע נסתבבה השיחה אודות נסיעתו של הרה"ק רבי שמעון מיערסלוב זי"ע לבעלזא, וסיפר כ"ק מרן זי"ע שכששאלו את הרבי ר' שמעון מפני מה נוסע להרה"ק מבעלזא והלא צעיר הוא ממנו בשנים רבות, השיב הרה"ק מיערסלוב: "זימנא חדא עת שוחחתי עם רבי הרה"ק מלובלין זי"ע חלף במקום הרה"ק ר' שלום מבעלזא, והחוזה לי רבי אליו באצבעו הק': 'הרואה אתה את האברך הזה? הוא עוד ינהיג עדת חסידים גדולה! ומי אשר יאחז בתחום י"ב מיל שלו צריך לנסוע אליו'. המשיך הרה"ק מיערסלוב: "הגם שהדרך מיערסלוב לבעלזא ארוכה מ"ב מיל, אין זה אלא בדרך ארץ ובהילוך רגלי, אולם יתכן שמן האוויר המרחק מיערסלוב לבעלזא הוא פחות מ"ב מיל, אשר על כן מחויב אני לנסוע אליו".

בביקור זה הוסיף כ"ק מרן זי"ע לספר, שהרה"ק מיערסלוב אמר: "בימי נעורי היו לי הרבה רעבים, ובימי זקנתי האב איך מיר אויסגעקליבען א יוגערמאן א טשיק טשאק (לשון חשיבות ועילוי) (מפי עד נוכח הרה"ח ר' יודא גרינוואלד שליט"א).

מדברי תורתו

אלה הדברים וכו' דפירשנו העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד וכו', ומהו זוכה וכו', פירשנו כמו ולא זכיתי שפירשו רז"ל ולא נצחתי, וזה זוכה, מנצח לדברים הרבה, מבטל גזירות קשות ומפיר עצות רעות של הפירה, וזה אלה הדברים פסל הדברים, על ידי אשר דבר משה.

(דברי אמת)

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

הבדלה לנשים בת"ב שחל במוצ"ש

חייב נשים בהבדלה

כתב המחבר בשו"ע סי' רצ"ו (סעי' ח): נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש, ויש מי שחולק. הגה: ע"כ לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים. ובטעם המחייבים והפוטרים כתב המשנ"ב (סי' ל"ד): נשים חייבות - אף על גב דהוי מצוה שהזמן גרמא, דבדיני שבת איש ואשה שוין דאיתקש זכור לשמור וכמ"ש שבת איש ואשה רע"א והבדלה נמי בכלל זכור הוא למ"ד הבדלה דבר תורה, ואפילו למ"ד הבדלה דרבנן דומיא דקידוש תקנוה.

והיש מי שחולק ס"ל דהבדלה כיון שהיא בחול אינה תלויה בעניני דיני שבת והיא בכלל שאר מצוות שהזמן גרמא דנשים פטורות.

ואמרה שכתב הרמ"א ולא יבדילו לעצמן כתב במשנ"ב (סקל"ה): והב"ח כתב אפילו למ"ד שפטורות מ"מ יכולות להמשיך על עצמן חיוב ולהבדיל לעצמן כמו בשופר ולולב שג"כ פטורות ואפ"ה מברכות כמבואר בסימן תקפ"ט ומסיק המ"א דהעיקר כדברי הב"ח. ומוסיף המשנ"ב, דהנה לפי מה שכתב המ"א שם בסק"ד דנהוג הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה א"כ בלאו כל הטעמים האין תבדיל בעצמה והלא אינה יכולה לשתות הכוס וכ"כ בעל דרך החיים, אלא מסיק המשנ"ב, דכונת המ"א להקל בשאין לה ממי לצאת דאו בע"כ תבדיל לעצמה ותשתה כדי שלא לבטל מצות הבדלה.

ובטעם הרמ"א שלא יבדילו לעצמן הגם שנקטינן דנשים אפשר להו להתחייב בשאר מצות עשה שהז"ג,

כתב בט"ז (סק"ז): ולא דמיא ללולב ושופר דמברכות כמ"ש רמ"א סי' תקפ"ט שהמנהג שהנשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא כו', שאני התם דהחוב אצל אנשים הוא דאורייתא משא"כ כאן יש תרתי לפטור שהוא מדרבנן אפילו באנשים והוא מצות עשה שהזמן גרמא, עכ"ל. והמג"א (בסק"א) כתב טעם אחר, ח"ל: ואפשר דדעת רמ"א במצוה שיש בה עשיה רשאין לעשות ולברך אבל בדבר שאין בה אלא הברכה כגון כאן אין רשאות ואפשר דמהאי טעמא לא נהגו לקדש הלכנה ועמ"ש סימן תכ"ו, אמנם כתב המג"א: דברא"ש פ"ק דקידושין משמע דכל ברכה שאין בה וצונו רשאים הנשים לומר ע"ש גבי הגדה. דשם נתבאר דעל הגדה שגם הוא אין בו מעשה כ"א בדיבור נשים מברכות אשר גאלנו.

החילוק בין ברכת ההגדה להבדלה

והנה בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ד) דן בדברי המג"א והקו' דהקשה מד' הרא"ש מהא דנשים מברכות אשר גאלנו, ומחלק בזה דאינו דומה, ח"ל: נ"ל דאין מזה רא"י נגד מ"ש המג"א בכונת רמ"א, דצריך להבין מאי שנא יש בה מעשה לברכה לחוד סוף כל סוף מברך בשם ומלכות, והפשוט דביש בה מעשה כיון דמעשה עצמה רשאי לעשות ויש בה מצוה ושכר דאינו מצווה ועושה שפיר מברכת, וגם על מעשה המצוה שצוה ה' לאנשים ויש לה ג"כ מצוה ושכר כא"מ ועושה, אבל כל שליכא מעשה

כלל רק הברכה היא המצוה אינן רשאות לברך ברכה זו שהיא היא המצוה עצמה דלא ניתן לה מצוה זו ואין רשאי לעשותה כא"מ ועושה דאין רשאי לברך ברכת רשות אם אין בה חיוב,

ולפי"ז אין רא"י מהרא"ש מברכת גאלנו כיון דאמירת הגדה מ"ע היא לאנשים, ולסומא אם פטור ולנשים הו"ל כא"מ ועושה, ומה לי מעשה מצוה או הגדה בפה ועקימת שפתיו לספר נסי ה' היא מעשה המצוה ומקבלי שכר כא"מ ועושה, גם הברכה שמברכי' אחר סיפור כל הנסים אשר גאלנו על העבר ומתפללים על העתיד ג"כ יכולי הסומא ונשים לברך כיון שקדמו להם מצוה שעושין כא"מ ועושה, משא"כ בהבדלה וכיצא בו דליכא דבר אחר בתחלתו רק הברכה שמתחיל ומסיים בה אין רשאי לברך כנ"ל, ומסיים הכת"ס: והוא חילוק נכון עד שאני תמה על המג"א שמדמה מלתא למלתא דלא דמי' להדידי במחכ"ת.

שתי' מבוס ההבדלה

ובמשנ"ב הנ"ל הביא ד' המג"א שנהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה, ובטעמא דמילתא כתב המג"א כמחש"כ השל"ה, והנה השל"ה הוא בסוף מס' שבת שלו (דפוס אמסט"ד קל"ט): וז"ל: בשם תולעת יעקב, וכבר ידעת מה שארז"ל בסוד העץ שחטא בו אדם הראשון גפן ה', ואמר מלמד שסחטה ענבים ונתתה לו וכו', ולפי שנתכוונה להבדיל מאדם ע"י היין אין הנשים טועמות יין של הבדלה, עכ"ל.

ובאחרונים כתבו טעם אחר למה שנהגו הנשים שלא לשתות מכוס של הבדלה, והוא משום שאנו חוששים דשמא הלכה כשיטת האומרים דנשים פטורות מהבדלה, ולשיטה זו האמן שהיא עונה על ברכת הבשמים האור וההבדלה הוי הפסק בין ברכת בפה"ג שיצא מפי הבעל לשתיה, ונפק"מ בטעם זה כשהבדיל הבעל על שכה, דלטעם השל"ה הק' שייך רק על הגפן אבל שאר חמר מדינה מותר לשתות, ולטעם האחר גם בשאר משקאות אין לנשים לשתות מחשש שההבדלה הוא הפסק.

ההכרעה למעשה

ולמעשה כתבו הפוסקים דלכתחילה לא יבדילו נשים לעצמן וישתדלו לשמוע מפי איש בר חיובא כהכרעת הרמ"א אמנם בשעת הדחק יש להקל שיבדילו לעצמן וכן נקט בשו"ע הרב (סעי' י"ט) וכן בקיצו"ע, אמנם יש המחמירים שאף בשעת הדחק לא יבדילו לעצמן, וכן נקט במטה אפרים (תרכ"ד סעי' ז) ובשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ה') כ"כ ע"פ מנהג צאנו דנקטו כהחכם צבי שלא יברכו נשים על שום מצוה עשה שהז"ג, לכן הכריע שלא יברכו נשים לעצמן אפי' בשעת הדחק, וכ"כ בס' מרא דשמעתתא הוראת הגאון ד' רמ"א פריינד ז"ל דאמר בשם אביו אב"ד הוניאד ז"ל שנשים לא יבדילו כלל אם אין להם מי לשמוע, ולפי דבריהם נקטו כמה מהאחרונים שיברכו בלי שו"מ או יאמרו ברוך המבדיל כנהוג.

ברכת הנר

ובביאור הלכה (סו"ס רצ"ו) כתב דבר מחודש, וז"ל: ומסתפקנא אפילו למ"ד דנשים חייבות

בהבדלה אם חייבות בברכת הנר דבשלמא הבדלה אף שהוא זמן גרמא נכללת במצוה דזכור שהיא שייכא לשבת וכמש"כ הרמב"ם ואפילו למ"ד דרבנן דומיא דקידוש תקנוה משא"כ נר שנתקן על בריאת האור במו"ש שאינה שייכא לשבת כלל והיא זמן גרמא מנ"ל דחייבות, וא"ל כיון שנקבעת בברכת הבדלה חדא דינא להו דז"א דהא יכולין לברך אותה בפני עצמה ג"כ וגם אין מחויב לחזור אחר האור כדלקמן בסימן רצ"ח ס"א, ואולי כיון דלכתחלה מצוה לסדרן ביחד חדא דינא להו. ויותר נכון לומר דאינה חייבת בברכת הנר לכו"ע, עכ"ל.

ועפי"ד כתבו כמה מהאחרונים שהגם שלא נהגו כן אמנם כשאפשר להם לצאת ברכת האור מן האנשים יעשו כן מהיות טוב, ברם חזיתי בשו"ת ויען יוסף להגה"צ מפאפא ז"ל (או"ח סי' קכ"ד) שכתב: כי המשנה ברורה יחיד הוא בדבר זה, ולא שמענו מרבתינו שהזהירו על זה, וכן כתבו שאר אחרונים.

הבדלה ביין בחולה שאוכל בתשע"ב

הנה רבות דנו הפוסקים במי שצריך לאכול בתשע"ב אי יכול להבדיל על הכוס וביין, ונצטט קצת מד' הגר"ן נתן געשטטנר בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' ל"ו) שדן בזה וא"ל: לכו"ל נראה דאף שהותר לחולה לאכול בט"ב, אבל לא בשר ויין שאסור משום שמחה. ומכש"כ לדין שנהגין שלא לאכול בשר ולשתות יין מראש חודש, ואפילו במצאי ט"ב מנהג כשר שלא לאכול בשר ולשתות יין וכמבואר בשו"ע (סי' תקנ"ח ס"א), א"כ פשיטא דאף החולה שהותר לו לאכול בט"ב מ"מ אסור בבשר ויין, דגם לחולה לא הותר לאכול אלא כפי ההכרח, וכמש"כ בתשו' חת"ס (או"ח סי' קנ"ו) שלא הותר לחולה אלא כדי צרכו וחיותו ואם די לו בשתיה לא יאכל, ואם די לו באכילה אחת לא יאכל שתי פעמים ולא יותר ממה שצריך.

ויתירה מזו כתב בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רפ"ט) בשם חת"ס הנ"ל, דאי סגי ליה בפחות משתיית רביעית ובפחות מאכילת כזית לשתות בינתיים כדי אכילת פרס, אסור לו לאכול יותר [ובאמת בחת"ס שלפנינו אינו מפורש כן, ופלא שהמהר"ם שיק בתשובה (סי' רצ"א) כתב דבחולה אין צריך לאכול פחות פחות מכשיעור, ותשובה זו נכתבה יום אחד אחרי התשובה הקודמת, ושתי התשובות סתראי נינהו. ואולי מיירי בתשובה הראשונה כשברור לו דסגי בפחות פחות מכשיעור, ובתשובה השניה מיירי כשמספקא ליה אם סגי בפחות פחות מכשיעור דבכה"ג קי"ל דאין צריך אומה, ואכמ"ל].

ועכ"פ פשוט דלא הותר לחולה אלא מה שהוא כדי חיותו, וא"כ כשאין לו צורך בבשר ויין ודאי דאסור בט"ב עצמו, לא רק ממנהגא אלא מדינא דגמרא, דבבשר ויין איכא משום ותהי עונותם על עצמותם שאוכל דרך שמחה

ומעתה מכיון ששתיית היין אסור בט"ב מדינא דגמרא, מנלן להתיר לחולה לעשות הבדלה על היין בט"ב ולשתותו בעצמו, ולא מבעיא שאם יש תינוק ודאי דצריך ליתן לתינוק וכמו בשבת חזון, ואין בזה חשש דאיתי למסריך דהרי מבואר בטור או"ח (סי' תקנ"ט) דאי לא דאיתי למסריך הוה אמינא שצריך להבדיל בכל ט"ב שחל להיות במוצ"ש וליתן לתינוק לשתות, אלא משום דהוי קביעות לכן חששו דאיתי למסריך, וא"כ בחולה דלא הוי קביעות ליכא משום דאיתי למסריך. וכן היכי שיש לו משקין אחרים שהם חמר מדינה ודאי שיבדיל עליהן.

ברם היכי שאין לפניו תינוק ואין לפניו חמר מדינה אלא יין, נראה שיאכל בלא הבדלה על הכוס מתירי טעמא. חדא, דהרי דעת הרבה ראשונים שבט"ב שחל להיות ביום ראשון ליכא חיובא דהבדלה כלל, וכמבואר ברמב"ן (שליה תענית), והובא ברא"ש שם ובטור וב"י (סי' תקנ"ח),

המשך בעמוד ח'

ונצטט לשו"ק של הר"ן בחידושו לפסחים (ק"א): מיהו כתב הרמב"ן בס' תורת האדם, דאפי' למ"ד מבדיל והולך כל השבת כולה, הבדלת מ"ש של ט' באב אינה צריכה תשלומין שלא נתחייב אותו מוצאי שבת בהבדלת כוס, דהא אמרי' בפ' אין עומדין (ברכות לג.) בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס, וכיון שהבדלה על הכוס מטולטלת היא בין עניות לעשירות אין לך עניות גדול מט' באב שכל ישראל עניים מרודים הילכך לא מיחייבא בתשלומין, ע"כ.

וא"כ אף אם יתרמי חולה שצריך לשתות יין לרפואתו, מ"מ לא יבדיל בט"ב שחל להיות במוצ"ש על הכוס, שהרי בשבת זו לא התקינו חכמים הבדלה על הכוס כלל, והו"ל כמי שיש לו יין בשעה שהענו דודאי דאינו מבדיל על הכוס כיון דבשעה שהענו בטלו חכמים לתקנתיהו להבדיל על הכוס, וא"כ המבדיל על הכוס באותה שעה מברך ברכה שאינה צריכה. וכשיטת הרמב"ן ס"ל גם להרשב"א והריטב"א והרדב"ז (ח"ב ס' תרמ"ב), והב"ח בשם ר"י, עיין בס' כף החיים (ס' תקנ"ו) שציין עליהם, וכן הביא בשערי תשובה שם בשם גן המלך (ס' קמ"ד) שאם הבדיל בתפלה אינו מבדיל כלל על הכוס.

ההוראה למעשה

כפי שנקטו רוב הפוסקים לחולים ר"ל שאוכלים בתשע"ב עושים הבדלה על חמר מדינה או אפי' על מיץ פירות טבעים, אמנם במוצת"ב בשנה שהוא נדחה נוהגים לברך על היין כבכל מוצ"ש, וכן אפי' כשאינו נדחה כבשנה זו נהגו להקל כיון דהא דלא שותים יין לביל עשירי אינו אלא ממנהגא, ולגבי נשים המתענים לכתחילה יחכו לבעליהן שיבדיל בפניהם, ובשעת הדחק הורה בשו"ת דברי יציב (ליקוטים והשמטות ס' נ) שיכולים לאכול בלא הבדלה על סמך ברכת ברוך המבדיל שאמרו אמש.

פרנס השבוע

פרשת ואתחנן מסכת מנחות ז: - ט.

יוחק לכבוד ולתפארת

כבוד הנגיד החסיד המפ' עמוד הצדקה והחסד ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ומעמודי התווך של חברתינו הק'

מו"ה ר' אלי' ענגלענדער שליט"א

לונדון יצ"ו

אשר הרים נדבתו בקודש למפעלות החברה להגדיל תורה ולהאדירה לע"נ

בנו הגאון החסיד המפ' כש"ת מוזה"ר ישכר דוב זצ"ל אשר על שמו נקראת חברתינו הק' ישכר באהליך

נלב"ע י"ד מנחם אב תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.

זכות החזקת התורה יהא עלי' לנשמתו בגנז"מ, ויעמוד לו ולזרעו אחריו ללכת בדרכיו וללמוד ממעשיו ולראות רב נחת מכל יוצ"ח.

פרנס השבוע

פרשת ואתחנן מסכת מנחות ז: - ט.

לעילוי נשמת

אבינו הגה"ה המפ' כש"ת

מו"ה ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל

אשר על שמו

נקראת חברתינו הק' ישכר באהליך

נלב"ע למגינת לב ידידי תלמידיו ומכיריו

י"ד מנ"א תשע"ב ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בניו החשובים והמשפחה שליט"א

זכות החזקת התורה יהא עלי' לנשמתו בגנז"מ, ויעמוד לו ולזרעו אחריו ללכת בדרכיו וללמוד ממעשיו ולראות רב נחת מכל יוצ"ח.

בעז"ה
כ' הוגי תורה ולומדי' הע"י
החור"ש

ראיתי לנכון להוסיף על מה שכתבתי בגליון מט"מ ש"ז במדור פרח מטה אהרן ממשנתו של מו"ר הגה"צ רא"מ רוטנר זצ"ל, שסיפר רא"מ, שפעם בחול המועד ערך מרן זי"ע שלחן לפני העולם אבל לא טעם מאומה, אמנם עשה הכל נטל ידיו הק' וחילק שריים ואלו שלא הבחינו ה' סבורים שהוא אוכל ומברך ברכהמ"ו, שכיבד לאחד לברך על הכוס, ויעלה ויבא אמר מרן ז"ל בקול כל הנוסח עם השמות, שוב כשוכנס לתוך חדרו וראה שרא"מ בחן וידע בכל הנעשה, נענה אליו מרן ז"ל נו יעלה ויבא מעג מעג זאגען ס'איז דאך א תפילה.

העיר לי ידידי הג"ר ישראל מאיר קעניג אב"ד יאקע שליט"א וציין לי מקור נפלא לזה מס' דרך החיים לבעל החוות דעת (ס' כ') הלכות סעודה, דין בהמ"ו יעלה ויבא, (סעיף ו'), דכתב לאמר, דאם שכח יעלה ויבא בר"ה (באופן דאין מקום עוד להזכירו בבהמ"ו, שיאמרנה אחר ברהמ"ו, וסמך גדול הוא זה למנהג מרן זי"ע, דיעלה ויבא תפלה היא, ואין לה שייכות לבהמ"ו דייקא. ודפח"ח.

בכ"ר ובברכת התורה
יודא טרייטל בראנדסארפער
לונדון יצ"ו

ברכת מזל טוב

נגיש בזאת קדם פני האברך החשוב נעים חליכות ורב תבינות מאיר דרכינו ומורה נתיבותינו

ה"ה הרב נח הלוי הורוביץ שליט"א

בני ברק

לרגל שמחת הולדת הבת שתחי'

במו"ט ובשעט"מ

והברכה אחת שיוזכר לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט וירווה ממנה ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה מרוב כל

המברכים חביר השיעור לאברכים צעירים

י.א.ל. - י.ש.ל. - י.ה. - א.ק. - י.פ. - ש.ו. - ה.ה. - ב.מ. - ד.א.ב. - א.ש.ל. - מ.מ.ה.

נדבת

הרה"ג ר' יהושע גרינפעלד שליט"א

בני ברק

לרגל שמחת הולדת הבן נ'י

יזכה לגדלו לתורה ולחופה

ולמעשים טובים וירווה ממנו

ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה

מתוך בריית גופא ונהורא מעליא

נדבת

הרה"ג ר' יוסף דוד רייצער שליט"א

אנטווערפן

לרגל היכנס בני

הבה"ח מרדכי יהודה הר"ו

לעול התורה והמצוות

יה"ר שיעלה מעלה מעלה

על במתי התורה היראה והחסידות וירווה

ממנו ומכל יו"ח תענוג ונחת דקדושה

נדבת

הרה"ג ר' מנחם אלחנן פריעדמאן שליט"א

ירושלים

לרגל שמחת אירוסין בני החתן

המו"מ בתו"ש ישעי' אשר נ"י

עב"ג הכלה שתח'י

יה"ר שיהא קשר של קיימא ובנין עדי עד

וירווה ממנו ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת

דקדושה מתוך בריית גופא ונהורא מעליא

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - כ"ו תמוז)
אסיפת ביטוס והצלה להשיבה

הם מחזיקים את כל מכתובקא בעלזא הבתי מדרשות של

ראיתי היום בקונטרס...

מכתב מרב שריירא גאון ... ב"ה היום יש ישיבות רבות,

רבתי תורה בהרבה מקומות, אבל צריך לדעת שהיא אמות של כאן, הם מחזיקים

את כל הבתי מדרשות של מכתובקא בעלזא בכל העולם, זהו מציאות, ואם נותנים אימון במוסדות

התורה כאן, במנהגי התורה כאן, במלמדי התורה כאן, ע"י ששולחים לכאן תלמידים הגונים ללמוד

תורה, ועל ידי שנותנים ושולחים לכאן פעסער גאלה, להחזיק התלמידים והמלמדים זהו סוד הקיום שלנו.